

STANISŁAW TOSZA

POSTĘPOWANIE PRZYSPIESZONE W HISZPAŃSKIEJ PROCEDURZE KARNEJ. WYBRANE ZAGADNIENIA

I. WSTĘP

Hiszpańskie prawo karne procesowe uregulowane jest ustawą z dnia 14 września 1882 r. — Ley de enjuiciamiento criminal (dalej: LECrim.). Przez ponad 120 lat istnienia ustawa ta była wielokrotnie zmieniana i obecnie coraz częściej mówi się o konieczności zastąpienia jej nowym kodeksem.

Punktem wyjścia dla rozważań o uproszczonych odmianach procedury karnej jest postępowanie skrócone (*procedimiento abreviado*), wprowadzone ustawą LO 7/1988 z 1988 r., które obejmuje postępowanie w sprawach o przestępstwa zagrożone karą do 9 lat pozbawienia wolności lub karą innego rodzaju. Reforma ta nie usunęła jednak problemu formalizmu procedury karnej i cały czas szukano jego rozwiązania, zwłaszcza w postępowaniach dotyczących drobnych przestępstw. Pierwszą próbą zmian idących w tym kierunku była reforma wprowadzona ustawą 10/1992 z kwietnia 1992 r. W tym to roku odbyły się igrzyska olimpijskie w Barcelonie i wystawa światowa w Sewilli, wydarzenia, w trakcie których spodziewano się wzrostu przestępczości i obawiano się, iż może to znacząco zakłócić ich przebieg. Co ciekawe, właśnie te dwa miasta, a zwłaszcza stolica Katalonii, stały się pionierami wprowadzonego *juicio rápido*, czyli „szybkiego osądzenia”. Przewidziane ono było jako forma postępowania skróconego z pewnymi modyfikacjami. Jednak zasadniczo instytucja ta się nie przyjęła i liczba spraw rozpatrywanych w tym trybie, po początkowym wzroście, szybko spadła. Dodatkowo odnotowywano coraz większy wzrost przestępczości w latach 1998–2001, w ostatnim roku tego okresu nawet o 14%¹. Wzrost ten

¹ Memoria de la Fiscalía General del Estado 2002 (Sprawozdanie Prokuratury Generalnej Kraju za rok 2002).

dotyczył głównie przestępstw o małym ciężarze gatunkowym, które jednak mają znaczny wpływ na poczucie bezpieczeństwa obywateli². Przy pomocy dwóch ustaw (Ley 38/2002 i Ley Orgánica 8/2002) z 2002 r. wprowadzono tryb postępowania przyspieszonego (*enjuiciamiento rápido*)³, opisany w art. 795–803 LECrim., poprawianych do dnia dzisiejszego kilkakrotnie. Postępowanie przyspieszone jest trybem szczególnym drugiego stopnia, gdyż odwołuje się do postępowania skróconego, które z kolei odwołuje się do postępowania zwykłego (*procedimiento ordinario*).

II. POSTĘPOWANIE PRZYSPIESZONE W ZARYSIE

Hiszpańskie postępowanie przyspieszone rządzi się następującymi zasadami⁴: ustności (*oralidad*), koncentracji (*concentración*), natychmiastowości (*inmediación*). Jego zastosowanie zależy od skomplikowanego systemu przesłanek, który zostanie opisany niżej. Jeśli dojdzie do spełnienia tych warunków, co zasadniczo ocenia policja, rozpoczyna się postępowanie, które dzieli się na cztery etapy: czynności policyjne, postępowanie przygotowawcze (tzw. czynności pilne — *diligencias urgentes*), przygotowanie do rozprawy, rozprawę.

1. Czynności policyjne

Dla skutecznego funkcjonowania postępowania przyspieszonego niezbędne jest efektywne działanie policji, bez którego nie uda się przeprowadzić wszystkich niezbędnych działań w krótkich terminach, jakie przewiduje ustawa. Artykuł 796 LECrim. zobowiązuje policję do wykonania szeregu czynności mających na celu przygotowanie dalszej części postępowania. Przede wszystkim funkcjonariusze powinni wezwać sprawcę do stawienia się przed sędzią śledczym w wyznaczonym terminie oraz poinformować go o konsekwencjach niestawienia się. Zawiadamiają oni również sprawcę o jego prawach, w tym o prawie do występowania wraz z adwokatem. Po-

² R. Escobar Jiménez, J. Moreno Verdejo, A. del Moral García, *Juicios rápidos*, Granada 2003, s. 6.

³ *Enjuiciamiento rápido* należałoby dosłownie przetłumaczyć jako „szybki sąd” lub „szybkie osądzenie”. Ze względu jednak na estetykę języka, jak i przyjętą w polskiej procedurze karnej terminologię, właściwsze wydaje się przejęte tu tłumaczenie.

⁴ I. Flores Prada, I. González Cano, *Los nuevos procesos penales (II). El juicio rápido*, Valencia 2004, s. 46–51; zasada koncentracji zakłada przeprowadzenie wszystkich czynności w jak najkrótszym czasie i w miarę możliwości w jednym miejscu.

licja ma również obowiązek wezwać do stawienia się świadków zdarzenia, informując przy tym o konsekwencjach niestawienia się (grzywna od 200 do 5000 euro i w dalszej kolejności oskarżenie o popełnienie przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości). Co do zasady, nie wzywa się funkcjonariuszy, którzy sporządzili notatkę dotyczącą zdarzenia, będącego przedmiotem postępowania. Wzywa się natomiast przedstawiciela instytucji ubezpieczeniowej, która ponosi odpowiedzialność za ryzyko, jakie urzeczywistniło się w wyniku popełnionego czynu. Funkcjonariusze mają także za zadanie uzyskać notatkę od osoby, która udzieliła pomocy lekarskiej, jak również przekazać odpowiedniej instytucji do zbadania materiał, który ma stanowić dowód w postępowaniu. Jeśli instytucja ta nie będzie w stanie wykonać ekspertyzy przed czasem, na który wezwano sprawcę, policja ma prawo sama dokonać koniecznego badania. Funkcjonariusze przekazują do sądu dowody rzeczowe. Jeśli nie będzie możliwe ich przekazania, należy zwrócić się do biegłego, by dokonał oszacowania wartości rzeczy, jeśli jest to potrzebne w sprawie.

Warto zwrócić uwagę na ustanowioną tą samą ustawą, która wprowadziła postępowanie przyspieszone, konieczność posiadania obrońcy od momentu zatrzymania lub przedstawienia zarzutów tak w postępowaniu przyspieszonym, jak i skróconym (art. 767 LECrim.). W związku z tym obowiązkiem, jeśli zatrzymany bądź podejrzany nie ma adwokata, należy zwrócić się o jego ustanowienie z urzędu. Jedynym wyjątkiem od tego obowiązku jest sytuacja, gdy istnieje podejrzenie popełnienia przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (art. 520.5 LECrim.). Jednak i w tej sytuacji podejrzany musi mieć adwokata w czasie przesłuchania przed sędzią śledczym⁵. Jeśli sprawca nie ustanowił adwokata, policja zwraca się do Rady Adwokackiej (Colegio de Abogados) o wyznaczenie adwokata z urzędu. Kwestię dostępu do bezpłatnej pomocy prawnej zarówno dla podejrzanych i oskarżonych, jak i dla pokrzywdzonych reguluje ustawa 1/1996 z dnia 10 stycznia 1996 r. o bezpłatnej pomocy prawnej⁶, a także szereg aktów niższego rzędu wydanych na jej podstawie.

W odpowiednich rozporządzeniach zapewniono koordynację między wezwaniami dokonywanymi przez policję i trybem pracy sędziów śledczych pełniących dyżur. Jeśli wymaga tego pilność sprawy, wezwania można dokonać przy użyciu dowolnego środka komunikacji, nawet ustnie, z czego notatkę zamieszcza się w aktach sprawy.

⁵ *Ibidem*, s. 178.

⁶ Ley 1/1996 de 10 de enero de Asistencia Jurídica Gratuita.

Informacje o popełnionym czynie policja przekazuje natychmiast prokuratorowi i sędziemu śledczemu. Musi ona wykonać wymienione czynności w najkrótszym możliwie czasie. Jeśli doszło do zatrzymania sprawcy, czas ten nie może być dłuższy niż dozwolony czas zatrzymania, czyli najwyżej 72 godziny. Jeśli nie doszło do zatrzymania sprawcy, okres ten pozostaje nieokreślony i w dużym stopniu zależy od policji⁷. Zasadniczym ograniczeniem czasowym będzie termin, na który wezwano sprawcę do stawienia się przed sędzią śledczym. Wyjątkowo, jeśli nie zatrzymano sprawcy, ani go nie zidentyfikowano, lecz przewiduje się jego szybkie zidentyfikowanie i zlokalizowanie, a pozostałe przesłanki zastosowania postępowania przyspieszonego są spełnione, policja może kontynuować postępowanie w tym trybie. W takim przypadku sprawca musi zostać ujęty lub wezwany przed sędziego śledczego w nieprzekraczalnym terminie 5 dni.

2. Postępowanie przygotowawcze (przed sędzią śledczym)

Sędzia śledczy (*juez de instrucción de guardia*)⁸ po otrzymaniu notatki policyjnej wszczyna postępowanie w trybie postępowania przyspieszonego, chyba że uzna, iż nie zostały spełnione konieczne do tego przesłanki. Artykuł 797 LECrim. wymienia czynności, które powinien on wykonać w toku postępowania przygotowawczego. Nie stanowią one katalogu zamkniętego. Sędzia śledczy może wykonać tylko część z nich. Ma również prawo zarządzić wykonanie innych czynności, które uzna za stosowne. Za obowiązkowe uważa się jedynie przesłuchanie sprawcy i sprawdzenie jego przeszłości kryminalnej oraz poinformowanie pokrzywdzonego o przysługujących mu prawach (zasadniczo dokonuje tego sekretarz sądu — *secretario judicial*). Uważa się również, że przesłuchujący powinien poinformować jeszcze raz sprawcę o jego prawach. Sędzia, oprócz wymienionych czynności, może zażądać na przykład dokonania analiz, badań lekarskich odpowiednich osób (sprawcy bądź pokrzywdzonych) czy oszacowania wartości rzeczy, jeśli nie zostało to uczynione na etapie czynności policyjnych. Ma również możliwość przesłuchania świadków, jeśli występują w sprawie, przeprowadzić okazanie, zarządzić konfrontację. Sędzia może również wezwać osoby, które wcześniej

⁷ Negatywnie na ten temat wypowiadają się m.in. R. Escobar Jiménez, J. Moreno Verdejo, A. del Moral García, *op. cit.*, s. 53.

⁸ Za każdym razem, kiedy używa się w tekście terminu „sędzia śledczy”, należy przez to rozumieć sędziego śledczego, który w danym momencie pełni dyżur.

nie były przez policję wezwane, łącznie z samymi funkcjonariuszami, którzy sporządzili notatkę.

Postępowanie przygotowawcze przed sędzią śledczym powinno zostać ukończone w czasie dyżuru sędziego, który otrzymał zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa w postaci notatki policyjnej. Długość dyżuru zależy od wielkości okręgu, w którym pełni swoje obowiązki sędzia śledczy właściwy do rozpoznania sprawy, mierzonej liczbą sędziów śledczych tam pracujących. W danym czasie dyżur sprawuje, w zależności o wielkości okręgu, od jednego do pięciu sędziów śledczych. Czas dyżuru wynosi odpowiednio dla okręgów, gdzie pracuje:

a) ponad 45 sędziów śledczych (Madryt) — 24 godziny (5 sędziów śledczych pełni dyżur w danym czasie),

b) 33–44 sędziów śledczych (Barcelona) — 24 godziny (4 sędziów śledczych),

c) 13–32 sędziów śledczych (Walencja, Sewilla i Malaga) — 48 godzin (2 sędziów śledczych),

d) 10–12 sędziów śledczych (Bilbao, Palma de Mallorca i Saragossa) — 24 godziny (1 sędzia śledczy z pomocą sędziego śledczego przeznaczonego do rozpatrywania spraw o wykroczenia),

e) 8–9 sędziów śledczych (Granada i Alicante) — tydzień (1 sędzia śledczy),

f) mniej niż 7 sędziów śledczych — 8 dni (1 sędzia śledczy).

W przypadku, gdy dyżur trwa 24 lub 48 godzin, pełniony jest bez przerwy. Jeśli natomiast czas dyżuru sędziego śledczego wynosi tydzień lub osiem dni, pełniony jest w godzinach od 9 do 14 i od 17 do 20 od poniedziałku do soboty oraz od 10 do 14 w niedziele i dni wolne od pracy.

Kiedy sędzia śledczy uzna wykonane czynności za wystarczające, powinien wezwać prokuratora (*fiscal*) i pozostałe strony na posiedzenie, w czasie którego strony wypowiadają się na temat dalszego prowadzenia postępowania w trybie postępowania przyspieszonego, a także mogą składać wnioski o orzeczenie środków zabezpieczających. Sędzia wydaje ustne postanowienie o kontynuowaniu postępowania w tym trybie, chyba że uzna, iż powinno dojść do umorzenia postępowania, przekazania go do innego trybu, lub że wykonane czynności nie są wystarczające. Wtedy zarządza kontynuowanie postępowania w trybie postępowania skróconego, uzasadniając tę decyzję i wymieniając, jakie czynności należy wykonać (art. 798.2.2 LECrim.).

3. Przygotowanie do rozprawy⁹

Jeśli zarządono kontynuowanie postępowania w trybie postępowania przyspieszonego, sędzia śledczy zwraca się do prokuratora i pozostałych stron, by wypowiedziały się czy należy sprawę umorzyć, czy przekazać na rozprawę. Jeśli prokurator i oskarżyciel posiłkowy¹⁰ zażądają umorzenia, sędzia zasadniczo umarza sprawę. Jeśli jedna ze stron żąda przekazania sprawy na rozprawę, zasadniczo sędzia przekazuje ją na rozprawę.

W czasie tego samego posiedzenia, jeśli nie występuje oskarżyciel posiłkowy, prokurator powinien sformułować akt oskarżenia ustnie lub przedstawić zawierające go pismo. Oskarżony może w czasie tego posiedzenia zgodzić się (*prestar conformidad*) z przedstawionym oskarżeniem zgodnie z warunkami opisanymi w art. 801 LECrim. Jeśli to nie nastąpi, oskarżony powinien przedstawić natychmiast odpowiedź na akt oskarżenia (*escito de defensa*) w formie pisemnej bądź ustnej. Może on jednak zwrócić się o wyznaczenie terminu nieprzekraczającego 5 dni na przedstawienie odpowiedzi na akt oskarżenia. Sędzia śledczy wyznacza rozprawę na najbliższy możliwy termin, nieprzekraczający 15 dni i wzywa strony do stawienia się na niej. W odpowiednich rozporządzeniach ustala się reguły, które pozwalają skoordynować wezwania dokonywane przez sędziego śledczego z kalendarzem sędziów orzekających.

Jeśli w sprawie występuje oskarżyciel posiłkowy i zwrócił się on o kontynuowanie sprawy na rozprawie, sędzia śledczy wyznacza nieprzekraczający 2 dni termin na przedstawienie aktu oskarżenia tak przez oskarżyciela posiłkowego, jak i prokuratora.

W przypadku, gdy prokurator nie przedstawi aktu oskarżenia w przewidzianym terminie (natychmiast bądź w ciągu 2 dni), sędzia śledczy zawi-

⁹ Termin *juicio oral* można rozumieć jako postępowanie główne bądź rozprawę. Rozpoczyna się ono z chwilą, kiedy sędzia śledczy decyduje o otwarciu rozprawy (*abrir el juicio oral*), choć faktyczna rozprawa ma miejsce później i oczywiście przed sądem, a nie sędzią śledczym. Wydaje się, że termin „rozprawa” bardziej odpowiada znaczeniu hiszpańskiego wyrażenia *juicio oral* — przede wszystkim ze względu na zaakcentowanie, iż etap ten ma charakter ustny. Na marginesie warto zwrócić uwagę, że ustność jest charakterystyczną cechą hiszpańskiego postępowania przyspieszonego w czasie całego jego przebiegu, a nie tylko na rozprawie.

¹⁰ Hiszpańskie wyrażenie *acusación particular*, oznaczające pokrzywdzonego występującego w sprawie jako strona, być może lepiej byłoby przetłumaczyć jako „oskarżyciel prywatny”, lecz termin ten ma swoje znaczenie w polskiej procedurze karnej, stąd tłumaczenie jako „oskarżyciel posiłkowy”, który semantycznie odpowiada hiszpańskiemu określeniu.

domi o tym fakcie pokrzywdzonych (nie tylko występujących w charakterze stron w postępowaniu) i zwróci się do jego przełożonego o sformułowanie aktu oskarżenia w ciągu 2 dni. Jeśli i on tego nie zrobi, uważać się będzie, iż prokuratura opowiada się za umorzeniem sprawy¹¹.

Artykuł 801 LECrim. opisuje warunki i procedurę, na podstawie których można zawrzeć porozumienie procesowe przed sędzią śledczym, dzięki któremu oskarżonemu wymierza się automatycznie karę obniżoną o 1/3 w stosunku do żądania prokuratora z aktu oskarżenia. Aby możliwe było zawarcie porozumienia, konieczne jest wystąpienie trzech okoliczności (art. 801.1 LECrim.):

— nie występuje oskarżyciel posiłkowy, a prokurator zażądał przekazania sprawy na rozprawę, sędzia śledczy zgodnie z tym żądaniem postanowił i prokurator sformułował oskarżenie;

— czyny zarzucane oskarżonemu są zagrożone karą pozbawienia wolności w wymiarze do 3 lat, karą grzywny w dowolnej wysokości lub inną karą, nieprzekraczającą 10 lat;

— jeśli prokurator żąda orzeczenia kary pozbawienia wolności, kara ta lub suma tych kar nie przekracza 2 lat pozbawienia wolności.

Jeśli w sprawie występuje oskarżyciel posiłkowy, oskarżony może zgodzić się tylko z tym oskarżeniem, które jest poważniejsze (cięższe) (art. 801.5 LECrim.).

Strony mogą w czasie posiedzenia oświadczyć, iż nie będą zaskarżać tak wydanego wyroku. W tym przypadku sędzia ustnie ogłosi jego prawomocność.

Jeśli zostało wszczęte postępowanie skrócone, a są spełnione przesłanki opisane w art. 801 LECrim. oraz oskarżony, w obecności adwokata, przyzna się do zarzucanych mu czynów, sędzia śledczy wzywa prokuratora i oskarżyciela posiłkowego (jeśli występuje) do sformułowania aktu oskarżenia (art. 779.5° LECrim.). Rodzaj postępowania ulega w tej sytuacji zmianie na przyspieszony, a sędzia śledczy postępuje zgodnie z opisaną wyżej procedurą z art. 801 LECrim.¹²

¹¹ Szczegółowo na ten temat w części dotyczącej aktu oskarżenia.

¹² Instytucji tej używa się głównie w sytuacji, gdy spełnione są przesłanki zastosowania postępowania przyspieszonego, lecz konieczne jest oczekiwanie na wyniki badań lekarskich czy ekspertyz biegłych, przez co niemożliwe jest zakończenie postępowania przygotowawczego przed sędzią śledczym w czasie dyżuru.

4. Rozprawa

Uprawnionym do orzekania w postępowaniu przyspieszonym jest jednoosobowo sędzia karny (*juez de lo penal*)¹³. Jeszcze przed rozpoczęciem rozprawy powinien on (na podstawie art. 800.6 w zw. z art. 785.1 LECrim.): wydać postanowienie, w którym zdecyduje o dopuszczeniu proponowanych dowodów; umożliwić przeprowadzenie dowodu, którego nie będzie można przeprowadzić na rozprawie; wydać odpowiednie zawiadomienia (świadków, biegłych itd.). Uważa się, że należy także w ramach tych czynności zawiadomić pokrzywdzonego (niekoniecznie będącego stroną) o terminie i miejscu mającej się odbyć rozprawy¹⁴. Czynności te powinny być wykonane w czasie między przedstawieniem odpowiedzi na akt oskarżenia lub upłynięciem czasu na jej przedstawienie a rozprawą.

Artykuł 802 LECrim., dotyczący rozprawy, nie wprowadza prawie żadnych zmian, z wyjątkiem przepisów dotyczących terminów, w stosunku do unormowania przewidzianego dla postępowania skróconego, do którego się odwołuje. Zmianie uległ termin na wydanie wyroku z 5, w przypadku postępowania skróconego, na 3 dni. Jeśli niemożliwe jest odbycie rozprawy w przewidzianym terminie lub nie udało się jej zakończyć tego dnia, sąd wyznaczy następną rozprawę na najbliższy możliwy termin nieprzekraczający 15 dni.

Nie wprowadzono również żadnych zmian — z wyjątkiem skrócenia terminów — w przepisach dotyczących zaskarżania postanowień i wyroków w postępowaniu przyspieszonym. Z 10 dni do 5 skrócono czas na złożenie apelacji i odpowiedź na nią pozostałych stron, jak i czas na wydanie wyroku, jeśli nie przeprowadza się rozprawy. Natomiast w ciągu 3 dni, zamiast 5, musi zapaść wyrok, jeśli apelacja rozpatrywana jest na rozprawie. Artykuł 803.1.4^a LECrim. przewiduje, że apelacje w postępowaniu przyspieszonym mają mieć pierwszeństwo rozpatrywania przed innymi¹⁵.

¹³ W polskiej procedurze karnej nie używa się pojęcia „sędzia karny”. Jednakże hiszpańskie prawo procesowe często posługuje się terminem „sędzia” z dodatkowym określeniem — *juez de lo civil, juez de lo penal* czy *juez de instrucción*. Zdecydowano się więc użyć terminu „sędzia karny” dla określenia sędziego orzekającego na rozprawie w postępowaniu przyspieszonym w pierwszej instancji, aby oddać specyfikę hiszpańskiej terminologii, a także by ułatwić odróżnienie tego sędziego od sędziego śledczego.

¹⁴ J. Vegas Torres, *El procedimiento para el enjuiciamiento rápido*, Madrid–Barcelona 2003, s. 204.

¹⁵ Spotkało się to z krytyką w doktrynie, zob. m.in. J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 207, który uważa, że nie ma powodów, żeby apelacje w tym postępowaniu miały pierwszeństwo przed tymi, które dotyczą oskarżonego tymczasowo aresztowanego.

III. PRZESŁANKI STOSOWANIA

Artykuł 795 LECrim. opisuje skomplikowany system przesłanek zastosowania postępowania przyspieszonego, składający się z dwóch przesłanek koniecznych, trzech alternatywnych i dwóch negatywnych. LECrim. przewiduje zastosowanie tego trybu, gdy spełnione są następujące warunki:

1) Przepięstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat albo inną karą w wysokości nieprzekraczającej 10 lat¹⁶ lub karą grzywny.

2) Wszczęcie procesu następuje na podstawie notatki policyjnej, a policja zatrzymała sprawcę i przekazała go do dyspozycji sądu albo został on wezwany do stawienia się przed nim w związku z czynem opisanym w tej notatce.

3) Występuje jedna z następujących przesłanek:

a) sprawca został schwytany na gorącym uczynku,

b) chodzi o jedno z przestępstw wymienionych w art. 795.1.2^a LECrim.,

c) można przypuszczać, że dochodzenie będzie nieskomplikowane (*sen-cillo*).

4) Nie występuje łączność pomiędzy przestępstwem, które ma być przedmiotem postępowania przyspieszonego, a innym, który nie spełnia powyższych kryteriów.

5) Nie doszło do utajnienia postępowania przygotowawczego.

1. Wysokość kary

Kryterium wysokości kary jest tym, które wzbudza najmniejsze kontrowersje w doktrynie. Granice kary, jakie bierze się tu pod uwagę, dotyczą kary abstrakcyjnie przewidzianej za przypisywane sprawcy przestępstwo, bez uwzględniania takich okoliczności, jak np. usiłowanie czy pomocnictwo, które zmieniają w hiszpańskim prawie karnym granice możliwej do zastosowania kary.

¹⁶ Na przykład kara pozbawienia prawa wykonywania zawodu, prowadzenia pojazdów mechanicznych czy posiadania broni.

2. Wszczęcie procesu na podstawie notatki policyjnej; zatrzymanie bądź wezwanie sprawcy

Zasadą hiszpańskiego procesu karnego jest wszczęcie procesu przez sędziego śledczego w związku z powzięciem przez niego podejrzenia o popełnieniu przestępstwa, bez względu na źródło tej wiadomości. Ustawodawca hiszpański zdecydował jednak, iż w przypadku postępowania przyspieszonego, jedynym możliwym źródłem *notitia criminis* jest notatka policyjna (*atestado policial*). Jest to zbiór dokumentów, w których policja na potrzeby postępowania stwierdza wykonanie określonych czynności ustalających: czy popełniono przestępstwo, kto je popełnił oraz zabezpieczających ślady czy potencjalne dowody¹⁷.

Z punktu widzenia działań policyjnych można wyróżnić dwie sytuacje¹⁸. Pierwsza ma miejsce, gdy policja nie działa na polecenie prokuratora ani sądu. Jest to typowy i najczęstszy przypadek dla postępowania przyspieszonego, kiedy policja na podstawie własnych działań lub też na podstawie doniesienia złożonego funkcjonariuszowi policji, zdobywa informację o popełnieniu przestępstwa bądź zatrzymuje sprawcę na gorącym uczynku. W takich sytuacjach to policja będzie musiała podjąć decyzję o trybie postępowania i przystąpieniu do czynności nakazanych jej w art. 796 LECrim.

Drugi przypadek to taki, kiedy policja działa na polecenie prokuratora lub sądu — chodzi tu o przypadki wstępnego dochodzenia prokuratora lub doniesienia złożonego sędziemu śledczemu, którzy zlecają policji wykonanie czynności, mających na celu wyjaśnienie, czy można wszcząć postępowanie. Nie wydaje się sensowne wykluczenie możliwości zastosowania postępowania przyspieszonego w tym przypadku ze względu na fakt, iż *notitia criminis* nie pochodzi od policji, gdyż wszczęcie postępowania faktycznie następuje na podstawie policyjnej notatki. Jednak nie wszyscy autorzy dopuszczają w takich przypadkach zastosowanie postępowania przyspieszonego. Wskazuje się, że prokurator lub sędzia śledczy, zlecając wykonanie czynności policji, powinien, w razie potwierdzenia przypuszczeń o popełnieniu przestępstwa, nakazać jej przystąpienie do czynności opisanych w art. 796 LECrim. W przeciwnym razie wybór trybu postępowania zależałby od uznania policji¹⁹.

Wykluczony jest natomiast tryb postępowania przyspieszonego, jeśli wszczęcie postępowania następuje na podstawie skargi zwanej *querella*,

¹⁷ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 30.

¹⁸ *Ibidem*, s. 31.

¹⁹ *Ibidem*, s. 32.

którą składa się bezpośrednio u sędziego śledczego. *Querella* to instytucja prawa hiszpańskiego procesowego, polegająca na złożeniu zawiadomienia o przestępstwie w postaci pisma procesowego z zachowaniem ustawowych wymogów. Jest ona bliższa aktowi oskarżenia niż *denuncia*, będąca zwykłym zawiadomieniem o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Złożenie skargi umożliwi występowanie w procesie jako strona, mimo nieposiadania kwalifikacji pokrzywdzonego.

Niezależnie od przekazania notatki policyjnej sędziemu śledczemu, dla zastosowania postępowania przyspieszonego konieczne jest zatrzymanie sprawcy i przekazanie do dyspozycji sądu lub wezwanie go na odpowiedni termin przed sędzią śledczym. Zatrzymanie, o jakim tu mowa, następuje jeszcze zanim wszczęto postępowanie. Zgodnie z przepisami hiszpańskiego prawa postępowania karnego można dokonać zatrzymania osoby, która usiłowałaby popełnić przestępstwo w momencie, kiedy zmierza do jego popełnienia albo sprawcy na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa, jak również w sytuacji, gdy policja ma podstawy racjonalnie wystarczające by sądzić, że doszło do czynu wypełniającego znamiona przestępstwa i osoba zatrzymana brała w nim udział oraz na podstawie wcześniejszych czynów przestępczych z udziałem zatrzymanego bądź na podstawie okoliczności czynu można przypuszczać, że nie stawi się on na wezwanie (art. 490 i 492 LECrim.).

Zatrzymanie nie może trwać dłużej niż 72 godziny, choć podstawowym czasem zatrzymania są maksymalnie 24 godziny (art. 17.2 Konstytucji hiszpańskiej; art. 496, 520 i 772.2 LECrim.).

Jeżeli nie występują powyższe okoliczności, sprawcę należy wezwać do stawienia się przed sędzią śledczym, informując go o konsekwencjach niestawienia się, czyli o możliwości zatrzymania. Zwraca się uwagę na to, iż zatrzymanie powinno mieć zawsze, także w tym postępowaniu, charakter wyjątkowy, subsydiarny w stosunku do wezwania²⁰.

W literaturze poddaje się w wątpliwość sensowność umieszczenia zatrzymania i przekazania do dyspozycji sędziego śledczego jako przesłanki zastosowania postępowania przyspieszonego. Użycie tego kryterium prowadzić może na przykład do absurdalnego wniosku, iż nieprzekazanie zatrzymanego sędziemu w najkrótszym możliwym terminie jest okolicznością, która określa rodzaj postępowania, a przecież takie niedotrzymanie terminu powinno być rozważane raczej jako czyn przestępny funkcjonariuszy. Sugeruje się więc,

²⁰ I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 71.

że wymienienie zatrzymania wśród przesłanek zastosowania postępowania przyspieszonego jest raczej „czystym przypomnieniem” obowiązku, jaki spoczywa na policji na podstawie art. 796 LECrim.²¹

Podobne problemy, może nawet w większym stopniu, dotyczą kryterium wezwania sprawcy do stawienia się przed sędzią śledczym, które jest warunkiem zastosowania postępowania przyspieszonego, jeśli nie dochodzi do zatrzymania sprawcy. Powstaje bowiem błędne koło. W art. 796 LECrim. ustanowiono obowiązek takiego wezwania. Jednakże, jeśli nie doszło do wezwania, nie można mówić o postępowaniu przyspieszonym, więc obowiązek wezwania nie istnieje. Nie można nawet pociągnąć funkcjonariuszy do odpowiedzialności za niedopełnienie czynności służbowych. Taka literalna interpretacja przepisów pozostawiałaby wyłącznie w rękach policji decyzję, co do rodzaju postępowania. Sugeruje się jednak, iż ustawodawca, co można wnosić z treści innych przepisów i z sensu regulacji, nie chciał tak wielkiej swobody pozostawić w rękach funkcjonariuszy policji. Należy więc treść powołanego przepisu traktować jako uwypuklenie tego istotnego obowiązku jakim jest wezwanie. Od tej czynności może zależeć powodzenie całego postępowania. Jednakże brak jego wykonania nie powinien przekreślać zastosowania trybu postępowania przyspieszonego, zwłaszcza że sędzia śledczy, na podstawie art. 797.1.8^a LECrim. może wezwać każdą osobę, której wezwanie uważa za słuszne²². Tym samym doktryna wyraża pogląd, iż to zasadniczo od sędziego śledczego, a nie od policji, powinny zależeć w większości decyzje co do trybu odpowiedniego dla sprawy. Warto przypomnieć, że sama policja i tak ma już duży wpływ na ten wybór, kwalifikując postępowanie jako nieskomplikowane, dokonując wstępnej oceny kwalifikacji czynu czy wreszcie podejmując decyzję o zatrzymaniu lub wezwaniu sprawcy, której niepodjęcie, mimo że, jak wykazano powyżej, juretycznie naprawialne, może jednak w sposób faktyczny storpedować bieg postępowania przyspieszonego.

3. Alternatywne przesłanki dotyczące czynu

Oprócz dwóch opisanych wyżej przesłanek, których spełnienie jest obowiązkowe dla możliwości zastosowania postępowania przyspieszonego, ustawodawca hiszpański ustanawia wymóg zaistnienia dodatkowo jednej z trzech alternatywnych przesłanek. Pierwszą z nich jest złapanie sprawcy na

²¹ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 35.

²² *Ibidem*, s. 41.

gorącym uczynku. Ustawodawca hiszpański postanowił opisać taką sytuację od strony karnomaterialnej, posługując się pojęciem *delito flagranti*, czyli przestępstwa popełnionego w warunkach schwywania sprawcy na gorącym uczynku. Zawierający definicję takiego przestępstwa art. 795.1.1^a LECrim. uznaje za popełnione w takich warunkach nie tylko przestępstwo, w czasie którego został złapany sprawca, ale także, gdy sprawcę ujęto w wyniku pościgu, następującego tuż po jego popełnieniu i pozostawał on cały czas w bezpośrednim zasięgu ścigających, a także, kiedy sprawcę ujęto tuż po popełnieniu przestępstwa z przedmiotami, które pozwalają przypuszczać jego udział w przestępstwie. W doktrynie wskazuje się, iż większość przestępstw, które będą przedmiotem postępowania przyspieszonego, to właśnie przestępstwa popełnione w warunkach schwywania sprawcy na gorącym uczynku. Wynika to ze znacznie większego prawdopodobieństwa przeprowadzenia pełnego procesu w tak krótkim czasie, jaki jest przewidziany dla tego postępowania w sytuacji ujęcia sprawcy na gorącym uczynku oraz małego prawdopodobieństwa dotrzymania odpowiednich terminów, gdy ta okoliczność nie zachodzi²³.

Jeśli sprawca nie został ujęty na gorącym uczynku, postępowanie przyspieszone może zostać zastosowane w sytuacji, gdy przestępstwem, co do którego toczy się postępowanie, jest jedno z wymienionych w art. 795.1.2^a LECrim. Punkt ten jest wyrazem woli ustawodawcy, by pewne przestępstwa, nawet nieujawnione na gorącym uczynku ani niekoniecznie o potencjalnie nieskomplikowanym dochodzeniu, były zawsze, przy spełnieniu pozostałych kryteriów, dochodzone w postępowaniu przyspieszonym. Artykuł 795.1.2^a LECrim. wymienia następujące przestępstwa:

— spowodowanie obrażeń ciała, przestępstwo zmuszania, groźby lub znęcania się, których ofiarą jest osoba najbliższa lub poddana opiece, wymieniona w art. 173.2 hiszp. k.k.²⁴;

— kradzież;

²³ I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 79.

²⁴ Zgodnie z art. 173.2 hiszp. k.k. są to następujące osoby: „kto jest lub był małżonkiem bądź jest lub był związany ze sprawcą analogiczną relacją uczuciową, nawet bez wspólnego pożycia (mieszkania), bądź zstępny, wstępny, rodzeństwo naturalne, przez przysposobienie lub wynikające ze stosunku powinowactwa, własne lub małżonka lub współmieszkańca, bądź nieletni lub ubezwłasnowolniony, mieszkający ze sprawcą lub znajdujący się pod władzą [rodzicielską], opieką, kuratelą lub w związku z umieszczeniem w rodzinie zastępczej, bądź opieką faktyczną małżonka lub współmieszkańca lub osoba pozostająca w jakiegokolwiek innej relacji, przez którą włączona jest do kręgu rodzinnego, jak i osoby, które przez swe szczególne właściwości są poddane opiece lub ochronie w zakładach publicznych lub prywatnych”.

— kradzież z włamaniem bądź z użyciem przemocy wobec osoby lub groźbą jej użycia;

— zabór pojazdu lub zabór pojazdu z włamaniem bądź z użyciem przemocy wobec osoby lub groźbą jej użycia;

— przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji;

— uszkodzenie rzeczy (z art. 263 hiszp. k.k.);

— uprawa, produkcja, przewóz lub w inny sposób ułatwianie nielegalnego spożywania narkotyków, środków odurzających lub psychotropowych, lub ich posiadanie z takim celem, które jednakże nie powodują poważnego uszczerbku dla zdrowia;

— przestępstwa przeciwko własności intelektualnej lub przemysłowej opisane w art. 270, 273, 274 i 275 hiszp. k.k., jeśli sprawca został schwytany na gorącym uczynku.

Trzy ostatnie przestępstwa nie znalazły się w pierwotnej wersji art. 795 LECrim., ale zostały dodane na podstawie reformy z 2003 r.

Wymienione powyżej przestępstwa można podzielić na następujące kategorie²⁵: przestępstwa związane z przemocą domową, przestępstwa przeciwko mieniu, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, przestępstwa przeciw zdrowiu publicznemu.

Pierwszą grupą przestępstw są czyny popełniane w ramach przemocy domowej (*violencia doméstica*), jednego z najpoważniejszych i najbardziej wstydlivych problemów, z jakimi zмага się hiszpańskie społeczeństwo. Ustawodawca zdecydował, że podstawowym narzędziem do walki z tym problemem będzie właśnie postępowanie przyspieszone, tak by ofiara, która zdecydowała się szukać pomocy u organów wymiaru sprawiedliwości, mogła tę pomoc otrzymać szybko. Nie wymaga się tu ani kryterium nieskomplikowanego postępowania, ani ujęcia sprawcy na gorącym uczynku. Ze sformułowania przepisu wynika, iż możemy mieć tu do czynienia z przemocą wykonywaną na ofercie w dłuższej przestrzeni czasowej, bądź z jednorazowym aktem przestępczym, jak i sytuacją, kiedy w ramach przemocy „codziennej” dochodzi do pojedynczego aktu, który wypełnia też znamiona innego przestępstwa²⁶. Artykuł 173.2 hiszp. k.k. karze bowiem za przestępstwo znęcania się, ale pozostawia możliwość ukarania na podstawie innego przepisu za konkretny pojedynczy akt przemocy, wykonany w ramach znęcania się (np. obrażenia ciała), jeśli czyn wypełnia znamiona przestępstwa opisanego w takim przepisie. Rodzi się jednak problem interpretacyjny

²⁵ Podział przestępstw za I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 87–95.

²⁶ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 22.

związany z literalnym odczytaniem treści art. 795 LECrim. Jaki jest sens użycia postępowania przyspieszonego do czynów opisanych w katalogu przestępstw art. 795.1.2^a LECrim., jeśli dochodzenie może być skomplikowane? Przecież istotą tego postępowania jest właśnie to, iż ma służyć do sądenia czynów, które, ze względu na swe nieskomplikowanie, nie wymagają rozbudowanej procedury. Uważa się więc, że kryterium nieskomplikowania postępowania jest *de facto* obowiązkowe dla tego trybu²⁷. Jednakże w związku z decyzją ustawodawcy o przypisaniu konkretnym typom czynów zabronionych postępowania przyspieszonego, obowiązkowe jest rozpoczęcie postępowania według tej procedury. Natomiast w przypadku, gdy ze względu na skomplikowanie sprawy, nie uda się wykonać przewidzianych ustawą czynności w przewidzianym terminie, należy, na podstawie art. 798.2.2^o LECrim., przekształcić to postępowanie na postępowanie skrócone. Na gruncie prawa karnego procesowego dochodzi więc do wyraźnego rozróżnienia wśród przestępstw związanych z użyciem przemocy ze względu na osobę pokrzywdzonego. Jeśli należy ona do kręgu osób wymienionych powyżej, ma zawsze zastosowanie tryb przyspieszony. Jeśli nie, dla jego zastosowania konieczne będzie spełnienie przesłanki nieskomplikowania bądź schwytania sprawcy na gorącym uczynku.

Nie wszystkie przestępstwa spowodowania obrażeń ciała wchodzą w zakres objęty postępowaniem przyspieszonym. Wykluczone pozostają przestępstwa opisane w art. 149 i 150 hiszp. k.k., które przewidują najcięższe uszczerbki na zdrowiu (art. 149 — utrata lub dysfunkcja zasadniczego narządu ciała lub zmysłu, poważne zniekształcenie ciała, poważna choroba lub choroba psychiczna, uszkodzenie organów płciowych; 150 — utrata lub dysfunkcja innego narządu ciała, zniekształcenie ciała) ze względu na przewidzianą za nie karę, przekraczającą pięć lat pozbawienia wolności. W wielu wypadkach nie da się ocenić obrażeń ciała, dopóki nie przeprowadzi się, czasem długotrwałej, kuracji bądź badań. Zasadą hiszpańskiego procesu karnego jest wstrzymanie czynności procesowych do czasu zakończenia leczenia, chyba że możliwe jest sformułowanie zarzutów bądź należy sprawę z innych przyczyn umorzyć. Zasada ta ma również zastosowanie w postępowaniu przyspieszonym. Należy więc przyjąć, iż konieczność oczekiwania na wyniki badań lekarskich lub zakończenie leczenia jest okolicznością, która uniemożliwia wypełnienie procedury postępowania przyspieszonego i stanowi okoliczność pozwalającą na przekształcenie go w postępowanie skrócone (na podstawie art. 798.2.2^o LECrim.).

²⁷ *Ibidem*, s. 22.

Rada Generalna Władzy Sądowniczej (Consejo General del Poder Judicial), jak i Prokuratura Generalna Kraju (Fiscalía General del Estado) wskazywały na liczne problemy związane ze ściganiem przemocy domowej, takie jak skomplikowane postępowanie dowodowe, częste zagadnienie zbiegów bądź przestępstwa ciągłego czy konieczność badań lekarskich, które przekraczają terminy przewidziane dla tego postępowania. Wspomina się również o groźbach telefonicznych, które wymagają zastosowania tajemnicy postępowania przygotowawczego, będącej jedną z przesłanek uniemożliwiających zastosowanie postępowania przyspieszonego²⁸. Pojawiają się jednak nieliczne głosy, broniące użycia postępowania przyspieszonego do tego rodzaju przestępczości, wskazujące przede wszystkim na łatwość dowodową (świadkowie, tacy jak psycholog, sąsiedzi czy członkowie rodziny)²⁹. Wydaje się jednak, że hiszpański ustawodawca, może nawet biorąc pod uwagę te trudności, dał prymat celom natury kryminalnopolitycznej, a może tylko politycznej.

Przestępstwa przeciwko mieniu to czyny idealnie nadające się do tego typu postępowania, zwłaszcza w sytuacji, kiedy mamy do czynienia ze schwytaniem sprawcy na gorącym uczynku lub nieskomplikowanym dochodzeniem. Podobnie przestępstwo wyrządzenia szkody wydaje się świetnie nadawać do tego postępowania, zwłaszcza że wśród obowiązkowych czynności z art. 796 LECrim. jest oszacowanie szkody przez biegłego (ważne, żeby ustalić czy jest to przestępstwo — wartość szkody powyżej 400 euro — czy wykroczenie).

Natomiast wymienione tu przestępstwa przeciw własności intelektualnej bądź przemysłowej mają dużą doniosłość w związku z wzrastającym zjawiskiem piractwa literackiego, informatycznego, muzycznego czy tekstylnego. Nie powinny stanowić żadnego problemu w dochodzeniu, gdyż ustawodawca wymaga wyraźnie schwytania sprawcy na gorącym uczynku³⁰. Umieszczenie tej kategorii przestępstw w art. 795 LECrim. jest zbędne, gdyż występowanie tylko tej ostatniej przesłanki byłoby wystarczające dla wszczęcia postępowania przyspieszonego. Ustawodawca chciał prawdopodobnie wskazać, iż to postępowanie jest podstawowym dla przestępstw przeciwko własności intelektualnej.

Podobnie jak grupa przestępstw przeciwko mieniu, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji są typowymi przestępstwami postę-

²⁸ I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 87–88.

²⁹ *Ibidem*, s. 89.

³⁰ *Ibidem*, s. 92–93.

powania przyspieszonego. Wskazuje się, że większość zdarzeń wiąże się z ujęciem sprawcy na gorącym uczynku i brak jest potrzeby wykonywania skomplikowanych czynności procesowych. W przypadku tej kategorii przestępstw najczęściej dochodzi do porozumień procesowych jeszcze w toku postępowania przygotowawczego³¹.

Ostatnią grupą przestępstw, dla których ustawodawca ustanawia priorytet stosowania postępowania przyspieszonego są przestępstwa przeciw zdrowiu publicznemu. Nie dotyczy to jednak wszystkich czynów z tej kategorii. Poza tym postępowaniem pozostają przestępstwa, które dotyczą środków powodujących poważny uszczerbek na zdrowiu. Podlegają one karze od 3 do 9 lat więzienia, a więc nie spełniają jednej z przesłanek koniecznych. Zwraca się uwagę, że postępowanie przyspieszone ma zastosowanie głównie do czynów, polegających na posiadaniu narkotyków, środków odurzających lub psychotropowych, wykrywanych w toku czynności policyjnych, a sprawca zostaje schwytyany na gorącym uczynku. Istotne jest, że policja może samodzielnie wykonać analizę znalezionych substancji, jeśli istnieje ryzyko, że odpowiednie laboratorium nie jest w stanie dokonać tego w określonym (krótkim) czasie.

Jeśli sprawcy nie złapano na gorącym uczynku, ani nie popełnił on jednego z przestępstw wymienionych powyżej, a spełnione są obie przesłanki obligatoryjne, pozostaje jednak możliwość zastosowania postępowania przyspieszonego w sytuacji, kiedy można przypuszczać, że postępowanie będzie nieskomplikowane. Istnieje szereg czynników, na podstawie których można przypuszczać, iż rozpoczynane dochodzenie będzie nieskomplikowane, jak na przykład: sposób popełnienia przestępstwa, okoliczności, które mu towarzyszą, jak i te związane z ujawnieniem zdarzenia, zachowanie sprawcy, pokrzywdzonego i świadków oraz osób trzecich, natychmiastowe ujawnienie istotnych źródeł dowodowych, a także skuteczność działań policji w czasie pierwszych czynności³². Należy podkreślić, iż to kryterium pozostawia największy margines uznaniowości organom przeprowadzającym czynności, a konkretnie policji, której funkcjonariusze muszą podjąć decyzję, czy mają do czynienia z przypadkiem potencjalnie nieskomplikowanego dochodzenia i przystąpić do odpowiednich czynności, czy też należy działać zgodnie z regułami postępowania skróconego. Jeśli podejmą oni pochopną decyzję o zastosowaniu trybu postępowania przyspieszonego, zawsze będzie można je przekształcić w postępowanie skrócone na podstawie art. 798.2.2^a

³¹ *Ibidem*, s. 94.

³² *Ibidem*, s. 81.

LECrIm. Natomiast, jeśli w sytuacji, kiedy są spełnione kryteria opisane w art. 795 LECrIm., funkcjonariusze nie podejmą odpowiednich czynności, nie będzie możliwości naprawienia tego uchybienia. Poprawne zastosowanie postępowania przyspieszonego na podstawie tego kryterium w dużym stopniu zależy więc od odpowiedniego merytorycznego przygotowania policji.

Wskazuje się również, iż to kryterium, mimo że należy do przesłanek alternatywnych, jest w istocie kryterium obowiązkowym ze względu na istotę postępowania przyspieszonego. Nawet w sytuacji, kiedy w grę wchodzi opisane powyżej przestępstwa, wymienione w art. 795.1.2^a LECrIm., a sprawca został schwytany na gorącym uczynku, nie uda się w określonych ustawą terminach wykonać odpowiednich czynności, jeśli postępowanie będzie komplikować się choćby z powodów wymienionych powyżej³³.

4. Wykluczenia

Zastosowanie postępowania przyspieszonego wykluczone jest w sytuacji, gdy występuje łączność między przestępstwami, z których choćby jedno nie nadaje się do rozpatrzenia w tym trybie. Przepis ten jest wyrazem zasady jedności procesu, zawartej w art. 300 LECrIm., każącej rozpatrywać w jednym procesie przestępstwa, między którymi zachodzi łączność. W hiszpańskiej procedurze karnej wyróżniamy łączność podmiotową, przedmiotową i mieszaną (*conexión subjetiva, objetiva y mixta*). Połączone podmiotowo są przestępstwa (art. 17.1^o i 2° LECrIm.) popełnione przez dwie lub więcej osób działających razem i równocześnie lub popełnione w różnym czasie lub miejscu, lecz na podstawie porozumienia. Połączone przedmiotowo są również przestępstwa (art. 17.2^o i art. 4° LECrIm.) popełnione jako środek umożliwiający lub ułatwiający popełnienie innego przestępstwa, albo popełnione, by uchronić się przed odpowiedzialnością za inne przestępstwo. O łączności mieszanej można mówić, gdy (art. 17.5^o LECrIm.) jednej osobie zarzucane są różne przestępstwa, niebędące wcześniej przedmiotem wyroku w innym postępowaniu, jeśli występuje między nimi jakiś związek lub podobieństwo.

Przestępstwa, między którymi występuje łączność, należy rozpatrywać w jednym postępowaniu. W związku z tym, jeśli choć jedno z tych przestępstw nie spełnia kryteriów zastosowania postępowania przyspieszonego, wszystkie należy rozpatrywać wspólnie w postępowaniu skróconym bądź zwykłym. Jeśli już z notatki policyjnej wiadomo, że zachodzi taki przy-

³³ *Ibidem*, s. 83.

padek, trzeba od razu zrezygnować z postępowania przyspieszonego. Jeśli natomiast w trakcie postępowania okaże się, że zachodzi łączność, należy na podstawie art. 798.2.2 LECrim. przekształcić postępowanie przyspieszone w inne, odpowiednie dla danego przypadku. Z drugiej strony w wielu wypadkach istniejąca łączność między kilkoma przestępstwami, podlegającymi rozpoznaniu w postępowaniu przyspieszonym, może uniemożliwić wykonanie wszystkich, przewidzianych ustawą czynności w przewidzianym czasie. Jednak, jak można interpretować z treści art. 795 LECrim., ustawodawcy chodziło właśnie o to, by istnienie łączności nie przekreślało z góry możliwości zastosowania postępowania przyspieszonego, lecz dopiero, gdy nie będzie możliwe wypełnienie ustawowych terminów, przekształcenie go w postępowanie skrócone³⁴. Doktryna sugeruje niekiedy, iż w przypadku przestępstw związanych z przemocą domową, jeśli w trakcie postępowania przyspieszonego dotyczącego znęcania wyjdzie na jaw pojedynczy akt takiej przemocy, który nie może być przedmiotem tego postępowania (np. zgwałcenie czy ciężkie uszkodzenie ciała), nie ma sensu przerywać postępowania dotyczącego samego znęcania, lecz należy je w tym trybie kontynuować, a ujawniony czyn powinien być przedmiotem osobnego procesu w odpowiednim postępowaniu³⁵.

Zastosowanie postępowania przyspieszonego zostało również wykluczone przez hiszpańskiego ustawodawcę w sytuacji utajnienia postępowania przygotowawczego. Hiszpańska procedura karna przewiduje możliwość utajnienia — przez sędziego śledczego na wniosek prokuratora, którejś ze stron lub z urzędu — przebiegu postępowania przygotowawczego częściowo lub całkowicie na okres nie dłuższy niż miesiąc, z obowiązkiem zdjęcia klauzuli tajności co najmniej na dziesięć dni przed zakończeniem postępowania przygotowawczego. Taka klauzula nigdy nie dotyczy prokuratora. Jest oczywiste, iż utajnienie postępowania wyklucza możliwość zastosowania trybu postępowania przyspieszonego, jako że jego istotą jest zgromadzenie wszystkich stron w jednym czasie i odbycie wszystkich koniecznych czynności³⁶. W doktrynie wskazuje się niekiedy na zbędność tego przepisu.

³⁴ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 44–45.

³⁵ *Ibidem*, s. 46–48.

³⁶ I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 98.

IV. ARESZT TYMCZASOWY

Areszt tymczasowy w postępowaniu przyspieszonym stosuje się zasadniczo według reguł ogólnych hiszpańskiej procedury karnej. Uwaga ta dotyczy zwłaszcza przesłanek jego zastosowania. W literaturze podkreśla się jego wyjątkowość i subsydiarność w stosunku do innych środków zapobiegawczych (*medidas cautelares*). Zwraca się uwagę, że w ostatnich latach ustawodawca zwiększył zakres jego zastosowania, jak można przypuszczać bardziej z powodów politycznych niż merytorycznych, przez co coraz częściej pojawiają się pytania o konstytucyjność niektórych zapisów dotyczących tej instytucji.

Areszt tymczasowy można zastosować, gdy występują łącznie następujące przesłanki (art. 503 LECrim.):

1) popełniono czyn lub czyny, które wypełniają znamiona przestępstwa zagrożonego karą, której maksymalny wymiar jest nie mniejszy niż 2 lata albo karą pozbawienia wolności niższą, lecz w sytuacji, gdy sprawca został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne;

2) istnieją wystarczające powody by sądzić, że osoba, wobec której stosuje się areszt tymczasowy jest sprawcą przestępstwa;

3) stosując areszt tymczasowy osiąga się jeden z następujących celów:

a) zagwarantowanie obecności sprawcy w czasie procesu, kiedy można przypuszczać, że będzie on próbował uciec,

b) uniknięcie ukrycia, sfalszowania (przerobienia) lub zniszczenia źródeł dowodowych istotnych w danej sprawie, gdy istnieje uzasadnione i konkretne ryzyko, że tak się stanie,

c) zapobiegnięcie wystąpieniu sprawcy przeciw dobrom prawnym porażonego, zwłaszcza kiedy ten jest osobą opisaną w art. 173.2 hiszp. k.k. (por. III.3); w tym ostatnim przypadku nie jest konieczne spełnienie wymogów co do kary przewidzianych w przesłance pierwszej,

d) uniknięcie popełnienia przez sprawcę innego przestępstwa.

Zgodnie z art. 504 LECrim. areszt tymczasowy trwa tak długo, jak to jest konieczne, by osiągnąć wyżej opisane cele i dopóki istnieją przyczyny usprawiedliwiające jego zastosowanie. Jeśli stosuje się go dla celów opisanych w punktach a), c) lub d), jego długość nie może przekraczać 1 roku (z możliwością jednorazowego przedłużenia o 6 miesięcy w wyjątkowych wypadkach), jeśli za przestępstwo przewidziana jest kara do 3 lat pozbawienia wolności, i 2 lat (z możliwością jednorazowego przedłużenia o 2 lata w wyjątkowych wypadkach), jeśli za przestępstwo przewidziana jest kara pozbawienia wolności w wyższym wymiarze. Jeśli stosuje się areszt

tymczasowy z powodu opisanego punkcie b), nie może on przekroczyć 6 miesięcy. Uchylenie aresztu tymczasowego z powodu upływu przewidzianych terminów nie oznacza, iż nie będzie go można znowu zastosować, jeśli sprawca będzie unikał sądu.

Przepisy dotyczące postępowania przyspieszonego stanowią, kiedy można podjąć decyzję o zastosowaniu środków zabezpieczających, w tym o areszcie tymczasowym. Dzieje się to zasadniczo w czasie posiedzenia kończącego etap postępowania przygotowawczego, w czasie którego sędzia śledczy może wydać postanowienie o zmianie trybu postępowania i przekazaniu go kompetentnym organom. W takim postanowieniu orzeka się o środkach zabezpieczających. Jeśli natomiast sędzia wydaje postanowienie (w tym przypadku ustne) o kontynuowaniu postępowania w trybie postępowania przyspieszonego, na tym samym posiedzeniu wysłuchuje opinii stron co do proponowanych środków zabezpieczających i podejmuje decyzję jeszcze przed skierowaniem sprawy do rozpatrzenia na rozprawie³⁷.

Decyzję co do zastosowania aresztu tymczasowego należy podjąć najpóźniej w ciągu 72 godzin od przekazania zatrzymanego do dyspozycji sądu (sędziego śledczego).

V. AKT OSKARŻENIA

1. Procedura

Jeżeli w czasie posiedzenia kończącego postępowanie przygotowawcze (por. II.3) któryś z oskarżycieli wnioskuje o kontynuowanie sprawy na rozprawie, a sędzia śledczy nie sprzeciwi się temu (np. ze względu na brak znamion przestępstwa), powstaje konieczność sformułowania aktu oskarżenia (*escrito de acusación*). Jeśli w sprawie występuje tylko prokurator, musi on, zgodnie z art. 800 LECrim., przedstawić akt oskarżenia natychmiast na piśmie lub ustnie. Możliwość sformułowania oskarżenia ustnie jest przewidziana wyłącznie w tym postępowaniu i uzasadniona oczywiście wolą jego przyspieszenia. Treść ustnego aktu oskarżenia odnotowuje się w aktach procesu. Zwraca się uwagę na konieczność bardzo dokładnego udokumentowania takiego oskarżenia dla uniknięcia dodatkowych problemów, jakie mogłyby powstać w czasie sprawdzania, czy wydany później wyrok nie przekracza granic oskarżenia.

³⁷ *Ibidem*, s. 214–215.

Jeśli w sprawie występuje prokurator oraz oskarżyciel posiłkowy, a oskarżyciel posiłkowy żądał przekazania sprawy na rozprawę i sędzia śledczy tak zarządził, sędzia ten wezwie prokuratora i oskarżyciela posiłkowego do złożenia aktów oskarżenia w nieprzekraczalnym terminie 2 dni. Akt oskarżenia należy złożyć u tego samego sędziego śledczego, który wydał postanowienie o przekazaniu sprawy na rozprawę, nawet jeśli zakończył on już swój dyżur.

Jeśli prokurator nie przedstawi, w zależności od wariantu, natychmiast lub w ciągu 2 dni aktu oskarżenia, sędzia śledczy zwróci się do jego przełożonego o sformułowanie takiego aktu i złożenie go w ciągu 2 dni. Jeśli również ten prokurator nie sformułuje oskarżenia, to należy uznać, zgodnie z art. 800.5 LECrim., że oskarżyciel publiczny domaga się umorzenia sprawy. Równocześnie ze zwróceniem się do prokuratora nadrzędnego, sędzia śledczy zawiadamia pokrzywdzonych o biernej postawie prokuratora, by mieli możliwość, w ciągu 15 dni, włączyć się do procesu jako strona i sformułować oskarżenie.

Zwraca się uwagę, że zwłaszcza w przypadku, kiedy nie występuje oskarżyciel posiłkowy, czas na sformułowanie oskarżenia jest bardzo krótki czy wręcz go brak. Nie sprzyja to dobremu wypełnieniu roli oskarżyciela publicznego, a więc stróża porządku publicznego. Wskazuje się zwłaszcza na możliwość powstania sytuacji, gdy prokurator domaga się przekazania sprawy na rozprawę, a po chwili zastanowienia dochodzi do wniosku, że sprawa podlega umorzeniu i nie formułuje oskarżenia. Nawet jeśli dojdzie do umorzenia sprawy, ucierpi na tym wizerunek wymiaru sprawiedliwości³⁸.

Interesująca jest możliwość użycia przez prokuratora opisanej wyżej procedury z art. 800.5 LECrim., polegającej na zwlekaniu ze sformulowaniem aktu oskarżenia, aby zyskać więcej czasu na jego przygotowanie. Jak wyjaśniono w okólniku Prokuratury Generalnej Kraju³⁹, nic nie stoi na przeszkodzie, by prokurator przedstawił akt oskarżenia w czasie 2 dni, którymi dysponuje jego przełożony na sformułowanie oskarżenia, bądź nawet w ciągu 15 dni, kiedy pokrzywdzony w przypadku beczynności prokuratora może przedstawić własne oskarżenie. Sugeruje się, żeby sędzia śledczy, zwłaszcza w przypadkach nieoczywistych, umożliwił przerwę między posiedzeniem kończącym postępowanie przygotowawcze, kiedy podejmuje się decyzję o umorzeniu lub skierowaniu na rozprawę, a kontynuacją tego posiedzenia, kiedy formułuje się oskarżenie⁴⁰.

³⁸ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 176–177.

³⁹ La Circular 1/2003 de la Fiscalía General del Estado.

⁴⁰ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 176.

Jeśli proces będzie się toczył na podstawie oskarżenia oskarżyciela posiłkowego i doszło do opisanej wyżej beczynności prokuratorów, oskarżenie publiczne traci możliwość składania wniosków dowodowych. Jednakże nie wyklucza to udziału w rozprawie prokuratora, a nawet sformułowania przez niego oskarżenia po zakończeniu postępowania dowodowego, kiedy oskarżenie może podtrzymać lub zmienić swoje stanowisko w danej sprawie.

Jeżeli żaden z oskarżycieli w odpowiednich terminach, czyli w ciągu maksymalnie 15 dni, nie przedstawi aktu oskarżenia, należy postanowić o umorzeniu (*sobreseimiento*) sprawy, nawet jeśli oskarżyciele domagali się wcześniej przekazania sprawy na rozprawę. Nie jest bowiem dopuszczalne pozostawianie w nieskończoność otwartego procesu przeciw sprawcy, który nie może odeprzeć zarzutów, skoro nie zostały one sformułowane.

Tuż po przedstawieniu przez prokuratora aktu oskarżenia oskarżony może wyrazić swoją zgodę (*conformidad*) z jego treścią, co będzie oznaczać dobrowolne poddanie się karze zaproponowanej przez prokuratora, zmniejszonej o 1/3 (zob. II.3).

2. Treść

Treść aktu oskarżenia w postępowaniu przyspieszonym nie różni się zasadniczo od oskarżenia formułowanego w innych postępowaniach. Mają do niego zastosowanie przepisy dotyczące postępowania zwykłego oraz skróconego — art. 781.1 i 650 LECrim. Zwraca się uwagę, iż wszystkie elementy oskarżenia powinny być skrupulatnie uwzględnione, bez względu na formę — pisemną lub ustną — w jakiej się je przedstawia⁴¹. Zgodnie z art. 650 LECrim. akt oskarżenia powinien wymieniać między innymi: zarzucane oskarżonemu czyny; ich kwalifikację prawną; rodzaj sprawstwa, jaki zarzuca się oskarżonemu; fakty, które mają charakter okoliczności łagodzących lub zwiększających karę bądź wyłączających odpowiedzialność karną oraz żadaną karę dla sprawcy lub każdego ze sprawców.

W przypadku, gdy odpowiedzialności cywilnej dochodzi się w procesie karnym, oskarżyciel posiłkowy lub prokurator, jeśli wytacza lub popiera powództwo cywilne, powinien w akcie oskarżenia określić wartość szkody lub wymienić rzecz, która ma zostać zwrócona, jak również wymienić osoby ponoszące tę odpowiedzialność i wyjaśnić, na jakiej podstawie powstała odpowiedzialność, jeśli nie ponosi jej sprawca.

⁴¹ *Ibidem*, s. 172.

Zgodnie z art. 781.1 LECrim. akt oskarżenia rozciąga się na wykroczenia przypisane oskarżonemu lub innym osobom, jeśli mają one związek z zarzucanym przestępstwem. Należy również zawrzeć w nim wnioski dowodowe, a także zwrócić się o wcześniejsze przeprowadzenie tych dowodów, których przeprowadzenie nie jest możliwe na rozprawie. Akt oskarżenia powinien dotyczyć wszystkich osób, którym postawiono zarzuty w postępowaniu przygotowawczym, i wszystkich czynów, jakie im zostały zarzucone, z wyjątkiem tych osób i czynów, co do których postanowiono o umorzeniu. W razie niewypełnienia przez prokuratora tego wymagania, należy co do tej części skorzystać z opisaney powyżej procedury art. 800.5 LECrim., związanej ze zwróceniem się do przełożonego prokuratora i zawiadomieniem pokrzywdzonych. Jeśli natomiast prokurator zawrze inne niż wyżej wymienione osoby lub czyny, błąd ten będzie przedmiotem badania treści aktu oskarżenia w czasie rozprawy w ramach czynności wstępnych⁴².

VI. ROLA POKRZYWDZONEGO

1. Obowiązek poinformowania pokrzywdzonego o przysługujących mu prawach

W hiszpańskim procesie karnym wszyscy obywatele, a nie tylko odpowiednie organy i pokrzywdzeni, mają prawo występować w sprawie jako oskarżyciele (art. 125 Konstytucji hiszpańskiej z 1978 r.)⁴³. Prawa tego pozbawiony jest tylko wąski krąg osób, przede wszystkim nieposiadających pełni praw cywilnych oraz osoby dwukrotnie prawomocnie skazane za fałszywe oskarżenia, jak również sędziowie. Osoby niebędące pokrzywdzonymi nie mogą występować jako oskarżyciele także w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego oraz na wniosek. Zauważa się w literaturze, że znaczenie takiego oskarżenia będzie w przypadku postępowania przyspieszonego ograniczone ze względu na konieczność złożenia skargi do sądu przez obywatela niebędącego pokrzywdzonym. Taka skarga stwarza obowiązek przeprowadzenia procesu w trybie postępowania skróconego ze względu na niespełnienie przesłanki nakazującej wszczęcie procesu na podstawie notatki policyjnej. Nie jest jednak wykluczone, że już po wszczęciu postępowania taki oskarżyciel złoży skargę, włączając się tym samym do toczącego się

⁴² *Ibidem*, s. 174.

⁴³ *Derecho jurisdiccional III. Proceso penal*, red. J. Montero Aroca, Valencia 2001, s. 65.

już procesu. Ze względu na krótki czas trwania, jaki zakłada postępowanie w tym trybie, ilość takich skarg jest niewielka.

Podstawowym prawem pokrzywdzonego w postępowaniu przyspieszonym jest obowiązek bycia poinformowanym o innych jego prawach, jak i o pewnych etapach procesu. Obowiązek ten dotyczy policji, a także sędziego śledczego. Doktryna nie jest zgodna co do tego, czy jeśli pokrzywdzony został już poinformowany przez policję o jego prawach, sędzia śledczy powinien powiadomić go jeszcze raz o tym samym⁴⁴. Wydaje się, że obowiązek ten spoczywa na obu organach niezależnie, gdyż w innych punktach art. 797 LECrim., wymieniającego czynności sędziego śledczego, przepis wyraźnie wskazuje na działania, które należy wykonać tylko w sytuacji, jeśli nie zostały uprzednio wykonane przez policję.

Pokrzywdzonego należy poinformować o prawie do występowania jako strona w sprawie⁴⁵, jeśli zgłosi się w odpowiednim czasie, czyli do momentu sformułowania aktu oskarżenia, oraz o braku konieczności sformułowania skargi (*querella*), a także o prawie do ustanowienia adwokata lub zwrócenia się o ustanowienie adwokata z urzędu, jeśli pokrzywdzonemu przysługuje prawo do darmowej pomocy prawnej. Należy poinformować go również o prawie do informacji na temat przebiegu sprawy i domagania się tego, co im się prawnie w procesie należy. Innymi słowy, jeśli pokrzywdzony nie zostanie stroną, nie będzie miał dostępu do informacji, ani też nie będzie mógł składać wniosków o zastosowanie środków zapobiegawczych, wniosków dowodowych czy zaskarżać postanowień wydanych w toku postępowania. Niektóre informacje przekazuje się jednak pokrzywdzonemu nawet wtedy, gdy nie występuje jako strona. Zawiadamia się go zawsze o czasie i miejscu przeprowadzenia rozprawy (art. 785.3 LECrim.) oraz rozprawy apelacyjnej (art. 791.2 LECrim.), jak również o treści wyroku wydanego przez sąd I (art. 789.4 LECrim.) oraz II instancji (art. 792.4 LECrim.). Jeśli poszkodowany jest ofiarą przestępstwa z użyciem przemocy (wymienionego w art. 57 hiszp. k.k.), informuje się go o decyzjach procesowych (*actos procesales*), które mogą mieć wpływ na jej bezpieczeństwo (art. 109 LECrim. *in fine*).

Pokrzywdzonego należy również poinformować o prawie do naprawienia szkody, nawet jeśli nie występuje on jako strona. W takiej sytuacji dochodzić

⁴⁴ I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 181 — sędzia śledczy ma obowiązek poinformować pokrzywdzonego o jego prawach, tylko jeśli wcześniej nie zrobiła tego policja; J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 133 — obowiązek spoczywa na obu tych organach niezależnie.

⁴⁵ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 133–135.

go będzie prokurator (*fiscal*), jeśli pokrzywdzony nie zrezygnuje z tego prawa lub nie zarezerwuje go do osobnego procesu cywilnego. O takiej możliwości należy również powiadomić pokrzywdzonego, jak i o środkach, jakie przewiduje hiszpańskie ustawodawstwo dla pomocy ofiarom przestępstw.

Jak już wspomniano, obowiązek informacji pokrzywdzonego o przysługujących mu prawach, dotyczący sędziego śledczego, będzie zasadniczo wykonany przez sekretarza sądu (*secretario judicial*).

Zwraca się uwagę, o czym wielokrotnie wypowiadał się hiszpański Trybunał Konstytucyjny, iż bez zawiadomienia pokrzywdzonego o jego prawach nie można przejść do czynności opisanych w art. 800 LECrim., czyli sformułowania aktu oskarżenia. Wynika to z faktu, że jest to moment, od którego nie można już włączyć się do procesu jako strona, a więc doszłoby do naruszenia podstawowych praw pokrzywdzonego. W takiej sytuacji należy kontynuować proces w trybie postępowania skróconego⁴⁶. Istnieją jednak w doktrynie opinie odmienne. Artykuł 776.2 LECrim. stanowi, że niemożliwość poinformowania pokrzywdzonego o przysługujących mu prawach nie stanowi przeszkody dla kontynuowania postępowania, jeśli powiadamia się go o nich niezwłocznie, najszybszą możliwą drogą. Wtedy włączenie się do procesu pokrzywdzonego mogłoby nastąpić już po sformułowaniu oskarżenia przez prokuratora⁴⁷. Zawiadomiony dopiero przez sędziego śledczego o swoich prawach pokrzywdzony musi mieć do dyspozycji racjonalną ilość czasu, by móc stawić się wraz z adwokatem i pełnomocnikiem procesowym, bez których obecności nie będzie mógł wstąpić do procesu⁴⁸.

2. Występowanie pokrzywdzonego w procesie

Pokrzywdzony może nabyć charakter strony na dwa sposoby: złożyć w sądzie skargę, w której zwróci się o wszczęcie procesu i wyrazi chęć bycia stroną (co jest jedyną drogą dla oskarżającego niebędącego pokrzywdzonym) albo, kiedy postępowanie zostało już wszczęte (na podstawie zawiadomienia pokrzywdzonego, innej osoby lub odpowiedniego organu), złożyć pismo, podpisane przez adwokata (*abogado*) i pełnomocnika procesowego (*procurador*), w którym deklaruje chęć występowania w charakterze strony. W tym

⁴⁶ *Ibidem*, s. 83 i 135–136.

⁴⁷ I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 182; R. Escobar Jiménez, J. Moreno Verdejo, A. del Moral García, *op. cit.*, s. 70, sugeruje się, że w sytuacji takiego włączenia, postępowanie powinno zostać cofnięte do momentu formułowania oskarżenia.

⁴⁸ J. Vegas Torres, *op. cit.*, s. 143.

drugim przypadku (pierwszy, z powodu niespełnienia przesłanki wszczęcia postępowania na podstawie notatki policyjnej, wyklucza zastosowanie postępowania przyspieszonego) momentem, do którego pokrzywdzony może nabyć charakter strony, jest sformułowanie aktu oskarżenia⁴⁹. Jako strona pokrzywdzony może w postępowaniu składać wnioski dowodowe, wnioski o zastosowanie środków zapobiegawczych, zaskarżać wydane w toku postępowania postanowienia. Ma prawo do informacji na temat przebiegu postępowania. Prawo to nie może podlegać ograniczeniom w postępowaniu przyspieszonym, gdyż — jak już wspomniano — utajnienie, choć częściowe, postępowania przygotowawczego wyklucza zastosowanie tego trybu postępowania.

W czasie posiedzenia dotyczącego przekazania sprawy na rozprawę, pokrzywdzony wypowiada się na ten temat. Jeśli nawet prokurator domaga się umorzenia sprawy, to sędzia śledczy przekazuje sprawę na rozprawę na wniosek pokrzywdzonego, chyba że uzna, iż zarzucany czyn nie stanowi przestępstwa, lub że nie ma racjonalnych przesłanek wskazujących na przestępczy udział sprawcy w czynie. Jeśli zarządzi przekazanie sprawy na rozprawę, wyznacza termin nie dłuższy niż 2 dni, w czasie którego pokrzywdzony i prokurator mają przedstawić akt oskarżenia. Jak już wspomniano, jeśli pokrzywdzony nie występuje jako strona w postępowaniu, a prokurator nie sformułował w terminie aktu oskarżenia, zawiadamia się o tym pokrzywdzonego, który ma 15 dni na wstąpienie do procesu i przedstawienie aktu oskarżenia.

Pokrzywdzony może też występować w procesie tylko jako powód cywilny. Istnieje wobec niego taki sam obowiązek informacyjny i jego niewypełnienie rodzi takie same konsekwencje jak w przypadku oskarżyciela posiłkowego. Jednakże w czasie posiedzenia dotyczącego przekazania sprawy na rozprawę nie wyraża on opinii na temat tego przekazania lub umorzenia sprawy. Może żądać zastosowania środków zapobiegawczych wyłącznie o charakterze majątkowym⁵⁰. Również powód cywilny, choć przepis nie wyraża tego wprost, ma 2 dni na sformułowanie swoich roszczeń.

Obecność pokrzywdzonego w procesie poważnie komplikuje zawarcie porozumienia procesowego (*conformidad*). W przypadku nieobecności pokrzywdzonego jako strony, prokurator ustnie formułuje oskarżenie, z którym sprawca może się natychmiast zgodzić, czego konsekwencją będzie automatyczne obniżenie żądanej przez prokuratora kary o 1/3. W sytuacji, gdy w postępowaniu występuje pokrzywdzony, czas na sformułowanie oskarżenia

⁴⁹ *Derecho...*, *op. cit.*, s. 72–73.

⁵⁰ *J. Vegas Torres, op. cit.*, s. 65.

wynosi 2 dni i dopiero w odpowiedzi na to oskarżenie sprawca może się zgodzić z zarzutami. Jeśli prokurator i pokrzywdzony różnią się w swoich żądaniach dotyczących kary, sprawca musi zgodzić się z cięższymi. Wskazuje się w literaturze, że pokrzywdzony ma możliwość zablokowania porozumienia procesowego, żądając np. kary powyżej 3 lat pozbawienia wolności (por. II.3). Nawet jeśli wycofa w toku rozprawy to żądanie, albo okaże się ono niezgodne z prawem, nie będzie już możliwości zawarcia porozumienia na korzystnych dla sprawcy zasadach⁵¹. Istnieje spór, wynikający z nieprecyzyjnego sformułowania art. 801 LECrim., czy sama obecność pokrzywdzonego w procesie nie wyklucza możliwości zawarcia porozumienia na zasadach tego artykułu⁵². Jednak Prokuratura Generalna Kraju stoi na stanowisku, że nie ma przeszkód, żeby stosować ten przepis, jeśli spełnione są przesłanki w nim wymienione i sprawca przystał na cięższe z oskarżeń⁵³.

Sytuacja, w której sprawca zgadza się natychmiast z oskarżeniem prokuratora i na tej podstawie sędzia śledczy wydaje wyrok, wydaje się idealna z punktu widzenia ustawodawcy w tym postępowaniu. Wskazuje się więc na ryzyko dążenia do zminimalizowania roli pokrzywdzonego w procesie z powodu wyżej opisanych trudności, jakie rodzi jego obecność⁵⁴. Na koniec warto dodać, że możliwość zawarcia porozumienia istnieje także na rozprawie, ale już bez beneficjum w postaci automatycznego obniżenia kary o 1/3, co nie oznacza, że w toku negocjacji adwokata sprawcy z prokuratorem nie dochodzi do obniżenia proponowanej kary.

VII. PRAKTYKA FUNKCJONOWANIA POSTĘPOWANIA PRZYSPIESZONEGO

W 2004 r. postępowanie przyspieszone zostało wszczęte w 113 098 przypadkach, z czego 27 629 spraw zostało przekazanych do innego postępowania⁵⁵. Dla porównania, postępowań przeprowadzonych w trybie

⁵¹ R. Escobar Jiménez, J. Moreno Verdejo, A. del Moral García, *op. cit.*, s. 119.

⁵² I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 259.

⁵³ Okólnik Prokuratury Generalnej Kraju (La Circular 1/2003 de la Fiscalía General del Estado).

⁵⁴ I. Flores Prada, I. González Cano, *op. cit.*, s. 259.

⁵⁵ Wszystkie dane na podstawie Sprawozdania Prokuratury Generalnej Kraju za rok 2004 (*Memoria de la Fiscalía General del Estado 2004*).

postępowania skróconego było 135 381⁵⁶, a w trybie postępowania zwykłego — 10 618⁵⁷.

Z wszczętych postępowań przyspieszonych 45 762 zakończyło się porozumieniem procesowym (ok. 40% postępowań) w trybie art. 801 LECrim. (zob. I.3), a 7061 porozumieniem w czasie rozprawy (ok. 6%). Postępowanie przyspieszone ma najczęściej zastosowanie w przypadku przestępstw związanych z przemocą domową (ok. 30%), przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji (ok. 28%), a także kradzieży z włamaniem bądź z użyciem przemocy wobec osoby lub groźbą jej użycia (ok. 13%). Stosuje się je również w przypadku kradzieży (ok. 5%), spowodowania obrażeń ciała (ok. 4%) oraz zaboru pojazdu lub zaboru pojazdu z włamaniem bądź z użyciem przemocy wobec osoby lub groźbą jej użycia (1,7%). Inne przestępstwa stanowią ok. 18% przypadków zastosowania postępowania przyspieszonego.

Niżej została przedstawiona problematyka praktycznego zastosowania postępowania przyspieszonego na przykładzie dużego okręgu, jakim jest Barcelona, gdzie obowiązuje system dyżurów 24-godzinnych i znacznie mniejszego okręgu — Tarragona, w którym dyżury pełnione są przez osiem dni.

1. Barcelona

Wśród barcelońskich sędziów panuje powszechna opinia o ogromnej roli, jaką postępowanie przyspieszone spełnia w usprawieniu działania wymiaru sprawiedliwości i urzeczywistnieniu prawa do szybkiego procesu. Mimo formułowanych zastrzeżeń opinia na temat tej instytucji jest bardzo pozytywna⁵⁸.

⁵⁶ W 2004 r. wszczęto ok. 4 miliony postępowań skróconych. Wielkość ta wynika z faktu, iż w trybie tego postępowania wszczyna się (i natychmiast umarza) sprawy, w których sprawca jest nieznan i brak jest realnych szans na jego zidentyfikowanie. Liczba 135 381 odpowiada liczbie postępowań skróconych, którym rzeczywiście nadano bieg.

⁵⁷ Dla porównania można podać, na podstawie *Informacji statystycznej o działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w 2004 r.*, iż w Polsce w 2004 r. osądzono ogółem w postępowaniu zwykłym i uproszczonym 570 696 osób, z czego skazano 514 386, w tym wyrokiem nakazowym 101 473 osoby. Na podstawie art. 387 k.p.k. (wniosek o wydanie wyroku skazującego) skazano 58 932 osoby, a bez przeprowadzania rozprawy (art. 335 i 343 k.p.k.) — 86 600 osób. Uniewinniono 11 861 osób. Postępowanie umorzono lub warunkowo umorzono w przypadku 44 235 osób.

⁵⁸ Rozdział ten został napisany na podstawie opinii sędziów: śledczych nr 7 i 23, karnego nr 1 oraz sędziów wydziału piątego Audiencia Provincial de Barcelona, będącego sądem drugiej instancji dla spraw rozpatrywanych w postępowaniu przyspieszonym. Zostały

Typowy przebieg działań w ramach postępowania przyspieszonego zaczyna się od zatrzymania sprawcy, z reguły na gorącym uczynku. Policja ma prawo zatrzymać sprawcę na 72 godziny, ale najczęściej czas ten nie przekracza 48 godzin. Z zasad wewnętrznych policji wynika, że notatkę policyjną dostarcza się sędziemu śledczemu, który pełni danego dnia dyżur, między godziną 9 a 10. Każdego dnia tygodnia (także w soboty i niedziele) z 33 sędziów śledczych urzędujących w Barcelonie na dyżurze jest pięciu. Jeden sędzia śledczy pełni dyżur 24-godzinny (od 9 do 9) i wykonuje wszystkie czynności niecierpiące zwłoki, z wyjątkiem spraw związanych z postępowaniem przyspieszonym. Pozostali urzędują od 9 do 21. Jeden sędzia zajmuje się wyłącznie wykroczeniami, a trzech oddelegowani są właśnie do postępowania przyspieszonego. W ciągu dnia sędzia śledczy rozpatruje średnio dziesięć spraw i kończy pracę około 15. Rzadko zdarza się, aby musiał zostawać w sądzie dłużej. Jednakże zasadą jest, iż w czasie dyżuru musi on rozstrzygnąć wszystkie sprawy, jakie wpłynęły rano. Może się więc zdarzyć, iż będzie musiał kontynuować pracę po 21, czyli w zasadzie po zakończeniu dyżuru, ale takie przypadki są niezmiernie rzadkie. W praktyce jedyną czynnością, jaką wykonują sędziowie śledczy, jest przesłuchanie oskarżonego. Pozostałe realizuje policja i sędzia zapoznaje się tylko z ich wynikami przedstawionymi w notatce. Sprawdza też przeszłość kryminalną sprawcy. Następnie odbywa się posiedzenie, na którym decyduje się dalszy bieg postępowania. Na marginesie warto dodać, iż sędziowie bardzo dobrze oceniają działania policji. Została ona w odpowiedni sposób wyszkolona i wykonuje czynności według utrwalonych już praktyk. Należy jednak zwrócić uwagę, o czym już wspomiano, iż w Barcelonie postępowanie przyspieszone funkcjonuje od 1992 r. Trudno powiedzieć czy w innych miastach, gdzie instytucję tę wprowadzono dopiero w wyniku reformy z 2002 r., sposób działania odpowiednich organów jest tak rutynowy jak w stolicy Katalonii.

Zgodnie przyznaje się, że termin 15 dni od posiedzenia przed sędzią śledczym, w ciągu którego, zgodnie z art. 800.3 LECrim., należy rozpatrzyć sprawę na rozprawie, praktycznie nigdy nie jest dotrzymywany. Rozprawy odbywają się około 5 tygodni od momentu popełnienia czynu. W Barcelonie przyjęto praktykę, iż każdego tygodnia — od poniedziałku do piątku, od godziny 9 do 15 — jeden z 24 sędziów karnych rozpatruje sprawy w postępowaniu przyspieszonym. Zasadą jest, że liczba spraw w ciągu jed-

one zebrane podczas pobytu autora na praktyce w Audiencia Provincial de Barcelona w okresie od 22 V do 21 VI 2006 r. W Hiszpanii sędziów karnych i śledczych określa się zasadniczo przy użyciu numerów, nie podając ich nazwisk.

nego dnia nie powinna przekraczać 13. Rozważa się zmniejszenie tej liczby do 10. Na jedną sprawę przeznaczają się około 20 minut. Jako przykład można podać, iż sędzia karny nr 1 w tygodniu od 29 maja 2006 r. do 2 czerwca 2006 r. przeprowadził 63 rozprawy, z których 13 uległo odroczeniu, 9 zakończyło się porozumieniem procesowym, wydano 41 wyroków, w tym 28 skazujących i 13 uniewinniających.

Tab. 1

Rozprawy przed sędzią śledczym nr 1 w Barcelonie w dniach 29 V–2 VI 2006 r.

Liczba wszystkich rozpraw	63
Rozprawy zakończone wyrokiem	50
Rozprawy odroczone	13
Porozumienia procesowe	9
Wyroki skazujące	28
Wyroki uniewinniające	13

W tym kontekście należy zwrócić uwagę, iż w przypadku sędziego karnego nr 1 około 18% rozpraw w postępowaniu przyspieszonym ulega odroczeniu, natomiast w postępowaniu skróconym aż 30%. Wynika to z możliwości przeprowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego, jeśli proponowana kara nie przekracza 2 lat pozbawienia wolności lub 6 lat w przypadku innych kar⁵⁹ (art. 786.1 LECrim.). Oczywiście zawsze musi być obecny jego obrońca. Instytucja ta jest często wykorzystywana i jest jednym z ważniejszych czynników, które powodują skrócenie czasu od momentu popełnienia przestępstwa do wydania wyroku.

Sędzia karny nr 1 odbywa średnio 506 rozpraw rocznie. Każdemu sędziemu przypadają 2 lub 3 tygodnie w roku przeznaczone na rozpatrywanie spraw w postępowaniu przyspieszonym. W każdym z tych tygodni odbywa się do 65 rozpraw, co daje liczbę od 130 do 195 rozpraw rocznie. Z tego wynika, iż sprawy w postępowaniu przyspieszonym zajmują od 25% do 38% wszystkich spraw w roku, a załatwiane są w ciągu relatywnie krótkiego czasu. Można więc wysunąć wniosek, iż wprowadzenie tej instytucji dało sędziom karnym więcej czasu na rozpatrywanie trudniejszych przypadków w ramach postępowania skróconego. Rozprawy w tym ostatnim postępowaniu odbywają się tylko w poniedziałki, wtorki i środy i nie może ich być więcej niż 8, co w sumie daje 24 rozprawy tygodniowo. Tytułem uzupełnienia można dodać, iż nie wyznacza się rozpraw na tydzień następujący bezpośrednio

⁵⁹ Na przykład zakaz prowadzenia pojazdu.

po tym przeznaczonym na postępowania przyspieszone. Z reguły sędziowie redagują w tym czasie wyroki, na co ustawa daje 3 dni, ale i tego terminu nie udaje się dotrzymać. W praktyce ogłasza się je stronom po ok. 10 dniach. Tylko niewielka liczba wyroków wydanych w postępowaniu przyspieszonym jest zaskarżana. Mimo iż art. 803.1.4^a LECrim. przewiduje pierwszeństwo rozpatrywania apelacji w postępowaniu przyspieszonym, w praktyce na rozprawę czeka się kilka miesięcy.

Bardzo rzadko w tym postępowaniu występują pokrzywdzeni, choć policja, w ramach swoich czynności, informuje ich o tym prawie. Wyjątkiem są sprawy związane z przemocą domową, w przypadku których pokrzywdzonemu, jeśli sam tego nie zrobi, wyznacza się zawsze pełnomocnika (*abogado*) z urzędu, który, niezależnie od prokuratora, formułuje akt oskarżenia. W sytuacji, gdy pokrzywdzony nie występuje jako strona, to prokurator domaga się naprawienia szkody w ramach odpowiedzialności cywilnej, chyba że pokrzywdzony wyraźnie zastrzegł to roszczenie do postępowania cywilnego lub z niego zrezygnował.

Powszechny jest wśród barcelońskich sędziów pogląd, iż gwarancje procesowe oskarżonego nie są zagrożone w związku z zastosowaniem postępowania przyspieszonego. Ma on zapewnione wszystkie prawa, podobnie jak i w innych postępowaniach, a prawo do szybkiego procesu nabiera tu szczególnego znaczenia. Istotna jest również obowiązkowa obecność obrońcy. Prawie zawsze dokonuje się zatrzymania sprawcy. Jedynym przypadkiem, kiedy policja wzywa sprawcę (zob. III.2.b), są przestępstwa związane z prowadzeniem pojazdu pod wpływem alkoholu.

Stosunkowo rzadko stosuje się w postępowaniu przyspieszonym areszt tymczasowy. Jego użycie ogranicza się w zasadzie do oskarżenia o rozbój z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, a także do przypadków, gdy nie można przeprowadzić rozprawy pod nieobecność oskarżonego (żądana kara przekracza 2 lata pozbawienia wolności), a właściwości osobiste sprawcy wskazują na to, iż będzie on unikał sądu.

Jednym z najważniejszych instrumentów przyspieszających postępowanie i odciążających sądy, jest porozumienie procesowe (*conformidad*). Opisane powyżej (zob. II.3) porozumienie z art. 801 LECrim. zawierane jest w około 40% przypadków. To oznacza, że te sprawy nie trafiają nawet na wokandę. Zdecydowana większość spraw o przestępstwa prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu rozstrzygana jest właśnie w ten sposób. Porozumienia występują również często w przypadkach, gdy dzięki obniżeniu kary o 1/3 oskarżony ma szansę otrzymania kary pozbawienia wolności w zawieszeniu.

Innym rodzajem porozumienia procesowego jest nieformalna umowa między prokuratorem a obrońcą, w ramach której oskarżyciel publiczny zobowiązuje się do zmniejszenia żądanej kary, a oskarżony przyznaje się do winy i tę karę akceptuje. Przypadki takiego porozumienia występują często, choć oczywiście rzadziej niż przed sędzią śledczym (9 porozumień na 50 rozpraw zakończonych wyrokiem w przytoczonym wyżej przykładzie sędziego karnego nr 1), zwłaszcza w sprawach dotyczących przestępstw zagrożonych karą wyższą niż 3 lata pozbawienia wolności, kiedy to nie można zawrzeć porozumienia z art. 801 LECrim. (dotyczy to głównie rozboju z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia).

Artykuł 795 LECrim., określający przesłanki zastosowania postępowania przyspieszonego, nabiera swoistego znaczenia w praktyce funkcjonowania sądów. Można powiedzieć, że z punktu widzenia sędziego śledczego przesłanki nieskomplikowania postępowania i, w większości wypadków, ujęcia sprawy na gorącym uczynku mają charakter obowiązkowy. Jeśli jedna z nich nie zostanie spełniona, najczęściej sędzia śledczy od początku poprowadzi sprawę w trybie postępowania skróconego, albo nie zdoła wykonać wszystkich czynności w terminach ustawowych, więc dojdzie do przekształcenia postępowania przyspieszonego na skrócone. Najczęściej w postępowaniu przyspieszonym rozpatrywane są przestępstwa wymienione w art. 795.1.2^a LECrim. (zob. III.3), choć zdarzają się także takie typy czynów zabronionych, jak napaść na funkcjonariusza publicznego (*atentado contra el funcionario*) czy niepoddanie się wyrokowi (*quebrantamiento de condena*). Najczęściej krytykuje się umieszczenie wśród przestępstw rozpatrywanych w tym postępowaniu niektórych przestępstw przeciwko własności intelektualnej lub przemysłowej. Chodzi tu o czyny polegające na sprzedaży podrabionych produktów znanych marek lub nielegalnych kopii utworów muzycznych lub filmów. Wskazuje się, iż w tak krótkim czasie, jaki przewiduje ustawa, nie ma możliwości przeprowadzenia pełnego postępowania dowodowego (np. ekspertyza 500 płyt DVD) ani ustalenia, kto jest pokrzywdzonym. Najczęściej, mimo tych trudności kontynuuje się postępowanie, co czasami skutkuje uchynieniem wyroku przez sąd drugiej instancji. Komplikacje wykazują też niekiedy przestępstwa związane z przemocą domową, ale nie wynikają one z typu postępowania, lecz z charakteru tych przestępstw (np. bardzo często pokrzywdzony korzysta z prawa odmowy składania zeznań przeciwko bliskiej osobie, w związku z czym brak jest wystarczających do skazania sprawy dowodów). Pozostałe typy czynów zabronionych wymienione w art. 795 LECrim. uważa się za bardzo dobrze nadające się do postępowania przyspieszonego.

2. Tarragona

Dotychczas nie ukazało się żadne opracowanie, podsumowujące funkcjonowanie postępowania przyspieszonego w Hiszpanii. Jediną taką próbą, jednakże dotyczącą tylko okręgu Tarragona, jest wydana po katalońsku książka *Els Judicis Ràpids a Tarragona*⁶⁰. Daje ona raczej negatywny obraz funkcjonowania postępowania przyspieszonego w okręgu, w którym sędzia śledczy pełni dyżur przez 8 dni (zob. II.2), w przeciwieństwie do 24- czy 48-godzinnych dyżurów w dużych miastach. Autorzy zwracają przede wszystkim uwagę na ogromną ilość pracy, jaką ma do wykonania zarówno sędzia śledczy, jak i personel sekretariatu przy równoczesnym braku wystarczającego zaplecza materialnego i osobowego. Bardzo rzadko udaje się zrealizować wszystkie czynności w czasie pracy (w godzinach od 9 do 14 i od 17 do 21). Powoduje to przedłużanie czasu urzędowania, a w konsekwencji przemęczenie pracowników i spadek jakości pracy. Nierzadkie były przypadki próśb o przeniesienie do innych sądów. Proponuje się więc skrócenie dyżuru do 3 dni, albo nawet do 24 godzin, co dałoby pracownikom większą możliwość odpoczynku. Wskazuje się również na niedostateczną liczbę personelu sekretariatów, a także na to, iż sędziowie śledczy powinni zostać podzieleni na tych, którzy rozpatrują sprawy w postępowaniu przyspieszonym, oraz tych, którzy zajmują się pozostałymi postępowaniami. Podobne uwagi dotyczą prokuratorów, którzy nie są w stanie z należytą starannością przeanalizować każdą ze spraw, a także lekarzy sądowych⁶¹. Również adwokaci mają wiele zastrzeżeń do tego postępowania. Oprócz zwiększenia ilości pracy wskazywali oni na brak pomieszczenia, gdzie mogą spotkać się z oskarżonym. Problem ten rozwiązano ostatecznie w 2004 r., przyznając im odpowiednią salę. Wyjątkowo wskazuje się, że liczba i dostępność biegłych jest w zupełności zadowalająca. Natomiast niewystarczająca jest liczba tłumaczy, zwłaszcza z języków rzadkich, jak na przykład urdu, którzy często są potrzebni ze względu na duży odsetek przestępstw popełnianych przez imigrantów. W takich przypadkach tłumacza przysyła się z Barcelony, co znacznie opóźnia postępowanie. Dużym usprawnieniem jest utworzenie w każdym rejonie laboratorium badającego krew i mocz, dzięki czemu unika się długotrwałego oczekiwania na wyniki ekspertyz.

⁶⁰ F. Adan i Domènech, J. Picó i Junoy, *Els Judicis Ràpids a Tarragona*, Tarragona 2005.

⁶¹ *Ibidem*, s. 85–88.

Warto zwrócić uwagę na wyższy odsetek odroczeń w Tarragonie w porównaniu z wyżej podanym przykładem dla Barcelony. Wynosił on w 2003 r. średnio 29%⁶².

Największy odsetek spraw rozpatrywanych w postępowaniu przyspieszonym w okręgu Tarragona stanowią przestępstwa przeciw bezpieczeństwu w komunikacji oraz rozboje z użyciem przemocy⁶³.

Tab. 2

Rodzaje przestępstw będących przedmiotem postępowań przyspieszonych w okręgu Tarragona w 2003 r.

Przestępstwa przeciw bezpieczeństwu w komunikacji	43,40%
Rozboje z użyciem przemocy	13,90%
Przestępstwa związane z przemocą domową	13,20%
Kradzieże	4,60%
Uszkodzenia ciała	3,40%
Zabór pojazdu lub zabór pojazdu z włamaniem	3,10%
Pozostałe	14%

Na zakończenie należy zwrócić po raz kolejny uwagę na ogromną rolę, jaką spełniają porozumienia procesowe w usprawnieniu sądownictwa karnego w Hiszpanii. Średnio w całym okręgu Tarragona 43,75% postępowań przed sędzią śledczym kończy się porozumieniem. Dzięki temu zmniejsza się znacznie ilość pracy sędziów karnych i ich sekretariatów. Z drugiej strony zwiększa się liczba spraw trafiających do postępowania egzekucyjnego, czego nie przewidziano i nie zwiększono nakładów na ten etap postępowania⁶⁴.

⁶² Na podstawie: *ibidem*, s. 81–82.

⁶³ Na podstawie: *ibidem*, s. 80.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 96–100.

